ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА
ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ МОЛИЯ ИНСТИТУТИ

О.Т.ЮЛДАШЕВ

SUI | СУҒУРТА ИШИ КАФЕДРАСИ

СУҒУРТА ИШИ

Тошкент-2014

9-МАВЗУ: ЖАВОБГАРЛИК СУҒУРТАСИ ВА УНИ ЎТКАЗИШ ТАРТИБИ

РЕЖА

1. Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталашнинг мохияти ва уни амалга ошириш тартиби
2. Касбий жавобгарликни суғуртаси ҳақида тушунча. Нотариусларнинг касбий жавобгарлигини суғурталаш бўйича шартнома тузиш
3. Нотариусларнинг ва Аудиторнинг касбий жавобгарлигини суғуртаси бўйича суғурта тарифини аниқлаш ва суғурта даъволарини кўриб чиқилиши
4. Автотранспорт воситалари эгаларининг учинчи шахслар олдидаги фуқаролик жавобгарлигини суғурталашнинг зарурлиги ва асосий шартлари

9.2. Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталашнинг мохияти ва уни амалга ошириш тартиби

Меҳнат Кодекси иш берувчининг ходимига етган зиён учун жавобгар эканини белгилаган. Маълумки, Меҳнат Кодексининг 187- ва 197-моддаларига биноан, иш берувчи олган жароҳати, касб касаллиги ёки меҳнат жараёни билан боғлиқ равишда соғлиғига етган зарарни, шунингдек боқувчисини йўқотганлик учун етган зарарни белгиланган тартибда тўлиқ қоплаши шарт.

Кўриниб турибдики, хизмат бурчини ўтаётган пайтда жароҳат олган ходимларни моддий жиҳатдан ҳимоялаш иш берувчи ҳисобидан амалга оширилади. Ходимнинг хизмат бурчини ўтаётган пайтда олган жароҳати учун иш берувчи жавобгар ҳисобланади.

Иш берувчи қоплаши керак бўлган зарар ҳажми доим ҳам иш берувчининг молиявий имкониятларига мос келавермайди ёки иш берувчининг фаолиятига сезиларли таъсир кўрсатиши мумкин.

“Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш тўғрисида”ги Қонун барча иш берувчиларга уларнинг ходимлари хизмат бурчини ўтаётган пайтда ҳаёти ёки саломатлигига зиён етган тақдирда мажбурий тарзда суғурта ҳимоясини тақдим етишни кўзда тутади.

Қонун ходимларнинг хизмат бурчини ўтаётган пайтда ҳаёти ёки саломатлигига зиён етиши ёки касб касаллигига учраши, ҳалок бўлиши ёҳуд касб касаллиги оқибатида вафот етиши боис иш берувчининг жавобгарлиги юзага келган ҳолларда суғурта компаниялари томонидан даврий ва бир марталик тўловларни тўлаш учун зарур маблағларни тўлашларини таъминловчи мураккаб тизим учун асос бўлиб хизмат қилади.

Суғуртанинг ушбу турининг мажбурийлиги биринчи навбатда мамлакатнинг барча иш берувчиларини қамраб олиш имконини беради. Бу еса ўз навбатида суғуртанинг ушбу тури бўйича минимал суғурта тарифларини қўллаш имконини яратади.

Моҳиятан, мажбурий суғуртанинг бу тури мамлакат иш берувчилари ўртасидаги жабр кўрган иш берувчилар кўрган зарарларни қоплаш учун мўлжалланган маблағларни қайта тақсимлаш механизми сифатида иш кўради.

Бу механизм биринчи навбатда жабр кўрган ходимлар кўрган зарарни қонунда белгиланган суғурта суммаси доирасида қоплаш кафолатини таъминлайди.

Иккинчидан, мажбурий суғурта иш берувчи ўзининг жабр кўрган ходимига зарарни қоплаб берганда ҳам молиявий барқарорлиги сақланиб қолиши ва иш берувчининг фаолиятини қўллаб-қувватловчи реал усул бўлиб хизмат қилади.

Мазкур суғурта турига асосан иш берувчи, иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини суғурталаш шартномаси бўйича суғурталовчи, аннуитетлар шартномаси бўйича суғурталовчи, жабрланувчи ва наф олувчи ушбу мажбурий суғурта турининг субъектлари саналади.

Жисмоний шахс билан қонунчиликда белгиланган тартибда меҳнат шартномасини тузган юридик ёки жисмоний шахс иш берувчи деб тан олинади.

Меҳнат жароҳати, касб касаллиги ёки хизмат бурчини бажараётган вақтда саломатлигига зиён ктиб, суғурта қопламасини олиш ҳуқуқига ега бўлган ходим жабрланувчи ҳисобланади.

Наф олувчи – ходим ўз хизмат бурчини ўтаётган вақтда ҳалок бўлган ҳолларда суғурта қопламасини олиш ҳуқуқига ега бўлган шахслардир.

аннуитент — ўзига нисбатан аннуитетлар шартномаси тузилган ва жорий тўловлар тарзида суғурта товонини олиш ҳуқуқига эга бўлган жисмоний шахс;

аннуитетлар шартномаси — суғурталовчи унга кўра аннуитетлар шартномаси бўйича аннуитетлар шартномасида келишилган тўловни (суғурта мукофотини) бир йилдан кўп муддатга жорий тўловлар тарзида суғурта суммаси доирасида суғурта товонини тўлашни амалга ошириш мажбуриятини оладиган суғурта шартномаси;

Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш жараёнини шартли равишда икки босқичга бўлиш мумкин.

Биринчи босқич мажбурий суғурта шартномаси имзоланган пайтдан суғурта ҳодисаси содир бўлган кун ёки мажбурий суғурта шартномаси тугаган санагача давом етади.

Иккинчи босқич мажбурий суғурта шартномаси бўйича суғурта ҳодисаси юзага келган пайтдан бошланади.

Биринчи босқич суғурта муносабатларида фақат суғуртанинг ушбу турини амалга оширган суғурталовчи ва иш берувчи каби субъектлар қатнашади. Мазкур босқичда мажбурий суғурта шартномаси тузилади ва суғуртанинг ушбу тури бўйича суғурта мукофоти тўланади. Суғурта шартномасига биноан, суғурталовчи келишилган ҳақ (суғурта мукофоти) евазига суғурта ҳодисаси юзага келганда иш берувчи ва жабрланувчи, ёки наф олувчига суғурта шартномасида келишилган суғурта суммаси доирасида суғурта тўловларини тўлаш мажбуриятини зиммасига олади.

Таъкидлаш керакки, мажбурий суғурта шартномасининг асосий шартлари Қонуннинг ўзи билан мувофиқлаштирилади. Мазкур шартлар асосида Вазирлар Маҳкамасининг 177-сонли Қарори билан иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш Қоидалари тасдиқланган.

Ушбу Қоидалар мажбурий суғурталашнинг мазкур турини амалга оширишнинг умумий қоидалари, суброгация, суғурталовчини алмаштириш ёки аннуитетлар шартномасига кўра суғурталовчини ўзгартириш, якуни қоидалар каби умумий шартларни ўз ичига олади. Бундан ташқари, Қоидалар фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш шартномасига тегишли шартларни ҳам ўз ичига олади. Бу шартлар мажбурий суғурта шартномасини тузиш, ўзгартириш ва муддатидан аввал бекор қилиш, суғурта суммаси, суғурта мукофоти ва уни тўлаш қоидалари, мажбурий суғурта шартномаси бўйича суғурта қопламасини тўлаш тартибидан иборат.

Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш шартномаси ошкора шартнома ҳисобланади ва бир йил муддатга тузилади. Лекин агар иш берувчининг фаолияти бир йилдан кам муддат давом етиши мўлжалланган бўлса, у ҳолда шартнома иш берувчи томсонидан ушбу фаолиятни олиб бориш муддатига тузилади.

Мажбурий суғуртанинг ушбу тури бўйича суғурта суммаси қуйидагича белгиланади:

1
- мажбурий суғурта шартномаси тузилаётган санага келиб бир йилдан кўп фаолият олиб борган иш берувчи учун – иш берувчининг барча ходимларининг ушбу шартнома тузилгунигача ўтган ўн икки ойда олган йиллик иш ҳақи ҳажмида;

2
- - ўз фаолиятини янгитдан бошлаётган иш берувчи учун – барча ходимларнинг мажбурий суғурта шартномаси тузилгандан кейин келадиган ўн икки ой учун оладиган иш ҳақи ҳажмида. Бунда йиллик иш ҳақи миқдори биринчи ойдаги иш ҳақини ўн иккига кўпайтириш йўли билан ҳисобланади;

3
- - ўз фаолиятини камида бир йил аввал бошлаган иш берувчи учун иш берувчининг барча ходимлари иш берувчининг ушбу фаолиятини амалга ошириш муддатида олган иш ҳақи ҳажмида.

Мажбурий суғурта бўйича суғурта мукофоти суғурта тарифлари асосида ҳисобланади. Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш бўйича суғурта тарифи икки таркибий қисмдан шакллантирилади: базавий ставка ва иш берувчи олиб бораётган фаолиятнинг хавфлилик даражасига қараб базавий ставкага кўпайтириладиган коеффицент.

Иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталашда суғурта мукофоти қуйида келтирилган формулалар орқали аниқланади:

Шартнома 1 йил муддатга тузилганда:

СМҚ = СС х ЙБС х СТК / 100

Шартнома 1 йилдан кам муддатга тузилганда:

СҚМ = СС х ЙБС х СТК / 100 / 365 х К

Бу ерда:

СМҚ – Суғурта мукофоти қиймати;

СС – Суғурта суммаси;

ЙБС – Йиллик базавий ставка;

СТК – Суғурта тарифининг мос коеффиценти;

К – Шартнома тузиладиган кунлар сони.

Базавий ставка иш берувчилар ва суғурталовчилар учун ягона ҳисобланади ва иш берувчининг фуқаролик жавобгарлиги шартномаси бўйича суғурта суммасининг йиллик 0,1% миқдорида белгиланади.

Базавий ставкага кўпайтириладиган коеффицент иш берувчи олиб борадиган фаолиятнинг хавфлилик даражасига қараб белгиланади. Фаолият хавфлилик даражаси Классификацияга мувофиқ белгиланади.

Иш берувчининг фаолият турининг хавфлилик даражаси Классификацияси Қоидалари асосида тасдиқланган. Ушбу Классификацияга биноан, иқтисодиёт соҳалари касбий хатарларнинг 20 та синфига ажратилган. ҳар бир синф бўйича тегишли коеффицентлар белгиланган. Агар иш берувчи Классификацияда келтирилмаган фаолият тури Билан шуғулланаётган бўлса, фаолиятнинг бу турига нисбатан касбий хатарлар синфлари бўйича ўртача суғурта тарифларига тенг 3,400 ҳажмидаги коеффицент қўлланилади.

Бундан ташқари, мажбурий суғурта бўйича суғурта тарифлари коеффицентини қўллаш тартиби 1 йилдан кам муддатга шартномалар тузилишини ҳам ҳисобга олади. Мажбурий суғурта шартномаси 1 йилдан кам муддатга тузилганда Ушбу шартнома бўйича тўланиши керак бўлган суғурта мукофоти ҳажми суғурта суммасининг йиллик базавий ставкага, суғурта тарифининг тегишли коеффиценти ва мажбурий суғурта шартномаси йилнинг неча кунига тузилаётганига қараб кунлар сони улушига кўпайтириш йўли билан аниқланади.

Мажбурий суғурта бўйича суғурта қопламаси қуйидаги кўринишларда амалга оширилади:

1
- жабрланувчининг меҳнат жараёнида жароҳат олгунига қадар бўлган ўртача ойлик иш ҳақига ходимнинг касбий лаёқатини йўқотиш ёки касб касаллиги даражасига нисбатан фоизлар кўринишидаги ҳар ойлик тўловлар;

2
- - ҳалок бўлганннинг ўртача ойлик иш ҳақидан унинг ўзига тегишли бўлган ҳамда унинг қарамоғида бўлиб, меҳнатга лаёқатли бўлган , лекин етказилган зарарни қоплашга ҳуқуқи бўлмаган шахсларга тегишли улуши чегириб ташланган ҳар ойлик тўловлар;

3
- - жабрланувчи ёки манфаат кўрувчига қонунчиликда белгиланган ҳолларда бир марталик нафақа тўловлари;

4
- - мажбурий суғурта шартномасида белгиланган ҳажмда Дафн маросимлари харажатлари;

5
- - иш берувчининг қонунчиликка мувофиқ қўшимча харажатлари.

Шунингдек, қоидалар билан қуйидаги ҳужжатларнинг намуналари тасдиқланган:

- иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш шартномаси ва аннуитетлар шартномаси;
- иш берувчининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш шартномасини тузиш ва аннуитетлар шартномаси ҳақидаги аризалар;
- иш берувчинин фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш шартномаси бўйича суғурта полиси ва аннуитетлар шартномаси бўйича суғурта полиси бланкалари;
- суғурта қопламасини тўлаш ҳақидаги ариза;
- ишлаб чиқаришдаги бахциз ходиса ва боқувчисини йўқотганлик билан боғлиқ зарарларни қоплаш ҳақидаги буйруқлар.